

«БЕКТЕМИН»

Жалал-Абад мамлекеттик
университетинин ректору,
т.и.д. проф. Усенов Ж.

«   »

2017-ж.

13.00.08—кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы адистиги боюнча Жусупова Нуркыз Ымамидиновнанын «Кесиптик даярдоонун жүрүшүндө болочок мугалимдердин укуктук компетенттүүлүгүн калыптандыруу» деген темадагы 13.00.08 – кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы» адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишине жетектөөчү мекеме катары Жалал-Абад мамлекеттик университетинин «Педагогика жана психология» кафедрасынын

ПИКИРИ

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Жусупова Нуркыз Ымамидиновнанын «Кесиптик даярдоонун жүрүшүндө болочок мугалимдердин укуктук компетенттүүлүгүн калыптандыруу» аттуу темадагы кандидаттык диссертациясы, диссертациялык кеңештин профилине туура келет. Иште 13.00.08 – кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы адистигинин паспортуна толугу менен жооп берүүчү болочок мугалимдердин укуктук компетенттүүлүгүн калыптандыруунун проблемалары изилденген.

Изилдөөнүн максаты катары жогорку окуу жайларда болочок мугалимдерди кесиптик жактан даярдоодо алардын укуктук компетенттүүлүгүн калыптандыруунун педагогикалык шарттарын аныктоо жана анын окуу – тарбия процессине киргизүүнүн жолдорун иштеп чыгуу маселеси каралган.

Коюлган максатты ишке ашыруу диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

- Педагогикалык жогорку окуу жайларда даярдалуучу болочок мугалимдердин укуктук компетенттүүлүгүн калыптандыруунун теориялык жана методикалык жактан изилденишинин учурдагы абалы талдоого алынган;

компоненттери аныкталган жана аны калыптандыруунун технологиясы иштелип чыккан;

- Педагогикалык ЖОЖдо болочок мугалимдин укуктук компетенттүүлүгүн калыптандыруу үчүн «Педагогдун укуктук компетенттүүлүгү» тандоо курсунун мазмууну иштелип чыккан;

- Болочок мугалимдин укуктук компетенттүүлүгүн калыптандырууну камсыздоо максатында, иштелип чыккан технологиялардын, методикалык сунуштардын натыйжалуулугу педагогикалык экспериментте текшерилген жана корутундулар чыгарылган.

Изилдөөнүн объектиси катары педагогикалык жогорку окуу жайларда болочок мугалимдерди кесиптик жактан даярдоо процесси алынган.

Изилдөөнүн методдору катары: теориялык изилдөө темасына карата илимий адабияттарды талдоого алуу; эмпирикалык байкоо, сурмажылоо, анкета, ангемелешүү, педагогикалык тажрыйбаларды жалпылоо, статистикалык изилдөөнүн натыйжаларын математикалык методдордун жардамында сапаттык жана сандык жактан талдоолор жүргүзүлгөн.

Бул 13.00.08 – кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы адистиги боюнча изилдөөлөрдүн талаптарына туура келет.

2. Изилдөөнүн актуалдуулугу: Кыргыз Республикасындагы болуп жаткан саясий, экономикалык жана социалдык өзгөрүүлөр билим берүү системасына да өзүнүн таасирин тийгизип, адистерди кесиптик жактан сапаттуу даярдоого болгон талап өсүүдө. Бүгүнкү коомдун талаптары ЖОЖдордо окуу сапатын жогорулатуу жана кесиптик даярдоону жакшыртуу үчүн жогорку билим берүүнүн шарттарын өзгөртүү бүтүрүүчүгө азыркы дүйнөлүк атаандашууга жөндөмдүү болууга мүмкүндүк берген компетенттүүлүк мамилеге негизделген жаңы муундагы мамлекеттик билим берүү стандарттары иштелип чыкты. Бүтүрүүчүлөргө квалификациялуу талаптарды иштеп чыгууга жумуш берүүчүлөрдү тартууга багытталышы зарыл экендиги белгиленген

“Кыргыз Республикасынын Конституциясында”, “Кыргыз Республикасынын билим берүү жөнүндөгү Мыйзамында”, “Кыргыз Республикасындагы элдердин жана этностор аралык мамилелерди бекемдөө Концепциясында”, “Кыргызстандын жаштар саясатынын Концепциясында”, “Кыргыз Республикасында балдарды жана жаштарды тарбиялоонун 2020-жылга чейинки Концепциясында” жана башка расмий иш кагаздарда чагылдырылган жарандардын укугун жана эркиндигин сактоого тиешелүү шарттарды түзүү боюнча белгилүү милдеттер коюлган.

Кыргызстандагы жүргүзүлүп жаткан укуктук реформалар, демократиялык институттардын ачылышы жана алардын иш алып баруусу, билим берүү системасынын демократиялык багытта реформаланып укуктук негизге өтө башташы, “Адам укугу” улуттук программасынын кабыл алынышы, мыйзамдарга учур талабына ылайык өзгөртүү-толуктоолордун киргизилиши, Акыйкатчы институтунун түптөлүшү - булардын баары биригип - Кыргызстандын эртеңки күндөгү укуктук жогорку маданиятка ээ болгон демократиялуу өлкө болуусуна карай жасалган кадамдардан экендигин тастыктайт.

Коомдо укуктук нормалардын приоритеттүү болушу, педагогикалык жогорку окуу жайларда мыкты, кесипкөй мектеп мугалимдерин даярдоо менен бирге бүтүрүүчүлөрдөн укуктук компетенттүүлүккө ээ болушун да талап кылууда. Азыркы учурда педагогдор жалпы жана кесиптик компетенттүүлүктөрдү (анын курамындагылардын бири – укуктук компетенттүүлүк) түзгөн баалуулуктардын жаңы системасын өздөштүрүүсү зарыл болууда.

Педагогдун укуктук компетенттүүлүгү – бул мамлекет тарабынан аныкталган же уруксат кылынган (ыйгарым укуктардын жана милдеттердин алкагында) анын адамдардын жүрүм-турум ченемдерин, эрежелерин билиши жана аларды аткаруусу эсептелет.

Мугалимдерди даярдоонун теориялык-методологиялык негиздери чет өлкөлүк педагогдор (А. Дистерверг, Я.А. Коменский, ж.б.), россиялык педагогдор (К.Д.Ушинский, В.А. Сухомлинский, В. А. Слостенин ж.б.) ата мекендик (Э.М. Мамбетакунов, Н.А. Асипова, А. Алимбеков ж.б.) белгилүү окумуштуулар тарабынан изилденген.

Кыргыз Республикасында мугалимдердин кесиптик жактан калыптанышын жана алардын квалификациясын жогорулатууда методикалык билимдерин, көндүмдөрүн өркүндөтүүнүн проблемаларын Ш.А. Алиев, Дж.У. Байсалов, И.Б. Бекбоев, Д.Б. Бабаев, К.Д. Добаев, А. Мамытов, Л.П. Кибардина ж.б. тарабынан изилденген.

Биздин изилдөө проблемабызга жакын болгон илимий булактарды талдоо, педагогикалык кадрларды даярдоо системасында болочок мектеп мугалимдеринин укуктук маданиятын калыптандыруу, аны өнүктүрүүнүн тенденцияларын К.М. Төрөгелдиева, Т.М. Сияев, В.Л. Ким, И.С. Болжурова, Ж.К.Каниметов, Т.К.Матикеев, Е.Е.Син ж.б. изилдешкен. Болочок мугалимдердин укуктук-мыйзамдык билим маданиятынын педагогикалык негиздери М.Дж.Сейдакматовдун кандидаттык диссертациясында изилденген.

Болочок мугалимдердин кесиптик компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу маселелеринин методологиялык негиздерин педагогикалык илимде

жетишерлик деңгээлде изилденген болсо дагы, укуктук компетенттүүлүктү калыптандыруунун практикалык маселелери тиешелүү деңгээлде изилдене электиги айкындалды.

Азыркы учурда окуу – тарбия процессинде жаш муундарды укуктук жактан тарбиялоодо көптөгөн карама-каршылыктардын орун алгандыгын көрсөттү:

- окуучунун укуктук милдеттерине коюлган коомдук талаптар менен практикалык күндөлүк турмушту аныктап турган жалпы социалдык - коомдук чөйрөнүн ортосундагы карама-каршылык;

- мугалимдин укуктук компетенттүүлүгүнө болгон талаптардын, укуктук билимдердин жана укуктук таалим-тарбия тажрыйбасынын тез, кыймылдуу өсүп-өнүгүшү менен анын кыргыз педагогикасы тарабынан теориялык жактан камсыз болушунун дал келбеши;

- жалпы укуктук мамлекетти түптөөгө, укуктук коомду курууга карата шарттардын түзүлө башташы, ушул багытта жүргүзүп жаткан мамлекеттик деңгээлдеги укуктук реформалар, илимий-техникалык прогресстин күч алышы менен өсүп келе жаткан жаш муундардын укуктук билиминин жана укуктук маданиятынын төмөндүгү;

- укуктук тарбиянын, укуктук билим берүүнүн максаты менен аларды ишке ашыруучу педагогдордун укуктук компетенттүүлүгүн калыптандыруунун каражаттары жана окутуу технологияларынын ортосундагы карама-каршылыктар;

- окуучулардын укуктук маданиятына жана инсандык сапаттарынын өнүгүүсүнө коюлган талаптар жана ал талаптарга ылайык деңгээлге жетүү мүмкүнчүлүктөрүнүн ортосундагы карама –каршылыктар ж.б.

Бул карама-каршылыктарды чечүү ЖОЖдордо болочок мугалимдердин укуктук компетенттүүлүгүн калыптандырууга жана мектептерде мугалимдердин окуу-тарбия процессинде окуучулардын укугун жана эркиндигин сактоого тиешелүү шарттарды түзүүнү талап кылат.

Жогоруда белгиленген карама – каршылыктардын негизинде изилдөөнүн төмөндөгүдөй темасы тандалды: «Кесиптик даярдоонун жүрүшүндө болочок мугалимдердин укуктук компетенттүүлүгүн калыптандыруу».

3. Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык маанилүүлүгү:

- “Болочок мугалимдердин укуктук компетенттүүлүгү” түшүнүгүнүн маңызы иликтенди, укуктук компетенттүүлүктү калыптандыруунун теориялык жана методологиялык негиздери аныкталган жана илимий жактан негизделген;

- Кесиптик даярдыктын жүрүшүндө болочок мугалимдердин укуктук компетенттүүлүгүн калыптандыруунун модели жана тандоо курсунун

программасы иштелип чыккан;

- Болочок мугалимдердин укуктук компетенттүүлүгүнүн негизги компоненттери аныкталган жана аларды калыптандыруунун технологиялары, деңгээлдери, аны баалоонун критерийлери иштелип чыккан;

- Иштелип чыккан илимий-методикалык сунуштар, тандоо курсунун программасы, окутуу технологиялары, анын натыйжалуулугу педагогикалык эксперимент аркылуу текшерилген.

4. Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү:

- Изилдөөнүн натыйжаларын педагогикалык жогорку окуу жайларда студенттерди укуктук жактан тарбиялоодо, алардын укуктук аң-сезимин, укуктук жүрүм-турумун калыптандырууда пайдаланууга болот;

- Изилдөөнүн материалынын негизинде жогорку окуу жайлардын студенттеринин укуктук компетенттүүлүгүн калыптандыруу боюнча иштелип чыккан илимий-методикалык сунуштар студенттер үчүн тандоо курстарын, окутуучулар үчүн окуу куралдарын, усулдук сунуштарды даярдоодо тиешелүү салым кошо алат;

- Иштелип чыккан технологияны мугалимдердин билимин өркүндөтүү кайра даярдоо курстарында колдонууга болот.

5. Диссертациялык иштин апробацияланышы жана талкууланышы.

Изилдөөнүн натыйжаларын жана жыйынтыктарын чагылдырган илимий – методикалык макалалар «Наука и новые технологии» (2012;2013;2014г.), «Социальные и гуманитарные науки», «Известия вузов» (2013;2014;2015г.) журналдарында регионалдык, республикалык жана эл аралык (Казахстан, Москва) илимий конференциялардын материалдар жыйнактарында (2013; 2016) жарык көргөн; 1 окуу – усулдук колдонмо басылып чыккан.

6. Автореферат диссертациянын мазмунуна туура келиши

Авторефераттын мазмуну диссертациялык иштин мазмунуна, структурасына туура келип, темасынын актуалдуулугу, илимий жаңылыгынын жыйынтыгы, практикалык баалуулугу, жалпылоосу толук ачылган.

Диссертациялык иште жетишкендиктер менен бирге айрым мүчүлүштүктөр учурайт. Алар төмөнкүлөр:

1. Иште айрым орфографиялык жана пунктуациялык каталарга жол коюлган.

2. Библиографияда айрым белгилөөлөр (үтүр ж.б.) туура коюлбаган.

Бирок, бул белгиленген мүчүлүштүктөр диссертациялык жумуштун илимий баалуулугун жана практикалык маанисин төмөндөтпөйт.

7. Жусупова Нуркыз Ымамидиновнанын «Кесиптик даярдоонун жүрүшүндө болочок мугалимдердин укуктук компетенттүүлүгүн

калыптандыруу» темасында жазылган кандидаттык диссертациялык изилдөөсү Кыргыз Республикасынын Жогорку Аттестациялык комиссиясы тарабынан кандидаттык диссертацияларды коргоого коюлуучу талаптардын 10 - пунктуна толук жооп берет, ал эми изденүүчү Жусупова Нуркыз Ымамидиновна 13.00.08 – кесиптик билим берүүнүн теориясы жана методикасы» адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгарууга толук татыктуу.

Бул пикир Жалал-Абад мамлекеттик университетинин «Педагогика жана психология» кафедрасынын 2017–жылдын 13 -январындагы кеңейтилген отурумунун №4 - протоколу менен бекитилди.

Жалал-Абад мамлекеттик университетинин педагогика жана психология кафедрасынын башчысы п.и.к., доцент.

М.Ж.Найманбаев

М.Ж.Найманбаевдин колун тастыктаймын
Кадрлар бөлүмүнүн башчысы:

Б.Т. Осмонова

